

Anna Ziemlewska

Noty

Rocznik Toruński 31, 275-280

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Noty

Wojciech Polak, *Dni protestu. Wydarzenia 1 i 3 maja 1982 roku w Toruniu*, wyd. TNT, Toruń 2004, ss.150

Dnia 2 V 2004 r. na ścianie kościoła Świętego Ducha zawisła tablica upamiętniająca patriotyczne wystąpienia i manifestacje w Toruniu 1 i 3 V 1982 r. Niemal równocześnie na rynku księgarskim ukazała się książka szczegółowo opisująca przygotowania do niezależnych obchodów majowych świąt, przebieg zająć oraz skutki protestów i losy ich uczestników. Wyszła ona spod pióra toruńskiego historyka Wojciecha Polaka, który w ostatnim czasie niemal całkowicie poświęcił się badaniu lokalnej opozycji w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku (inne publikacje zob. Noty, Rocznik Toruński, t. 30, s. 241, t. 29, s. 210–211). Podobnie jak poprzednie pozycje, także monografia majowych wydarzeń w Toruniu została opracowana w oparciu o obszerną podstawę źródłową: ustne relacje, zeznania, zdjęcia, ówczesną podziemną prasę oraz archiwalia odnalezione w Instytucie Pamięci Narodowej, archiwach (UMK, Diecezjalnym w Pelplinie, Państwowym w Toruniu) i prywatnych zbiorach. Zebrany materiał pozwolił nie tylko na suche odtworzenie przebiegu toruńskich protestów i przedstawienie sposobów funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w czasie stanu wojennego, ale także na przypomnienie wyjątkowej atmosfery tamtych dni.

Andrzej Mycio, *Zadłużenie hipoteczne i obrót nieruchomościami w Starym Mieście Toruniu w pierwszej połowie XVII w.*, Roczniki TNT, R. 90, z. 3, wyd. TNT (UMK), Toruń 2003, ss. 222

Toruń doczekał się syntezy swoich dziejów oraz dziesiątek wydawnictw źródłowych i publikacji szczegółowych. Mimo to wiele sfer życia miasta i jego mieszkańców w różnych epokach czeka jeszcze na opracowanie. Niewątpliwie do takich białych kart należą zagadnienia gospodarcze. Opracowania problemu zadłużeń hipotecznych i obrotu nieruchomościami w Starym Mieście Toruniu podjął się Andrzej Mycio. Na podstawie badań statystycz-

nych i wnikliwej analizie ponad 2000 zapisek z ksiąg ławy staromiejskiej (z lat 1601-1641), jak również sądu nowo- i przedmiejskiego, wilkierzy oraz ksiąg rachunkowych toruńskich bractw i cechów, przedstawił on sytuację finansową miasta w pierwszej połowie XVII w., struktury społeczne toruńskiego rynku, a także rozmieszczenie przestrzenne analizowanych operacji. Opublikowane wyniki badań stanowią istotne uzupełnienie naszej wiedzy o stosunkach społecznych i mechanizmach gospodarczych w nowożytnym Toruniu i innych miastach Europy Środkowo-Wschodniej.

Jan Łukasiak, *Szkoła Podchorążych Artylerii w Toruniu (1923–1939)*, wyd. Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2000, ss. 168

Pod tym wiele obiecującym tytułem kryją się jedynie szczegółowe zestawienia dowódców, wykładowców, instruktorów, wreszcie absolwentów szkoły oficerów artylerii w Toruniu (z lat 1923–1939) oraz szkoły podchorążych w Bydgoszczy (z lat 1922–1939). Autor publikacji celowo pominął opis dziejów czy różnych aspektów działalności uczelni i skoncentrował się na sporządzeniu różnego typu spisów i załączników, dających m.in. wyobrażenie, jak wielu absolwentów „OS-y” dosłużyło się stopni generalskich bądź ilu zginęło podczas II wojny w Katyniu i Charkowie. Omawiana publikacja zainteresuje przede wszystkim badaczy polskiej wojskowości okresu międzywojennego oraz rodziny oficerów i słuchaczy toruńskiej uczelni.

Anna Kroplewska-Gajewska, *Malarstwo i rzeźba polska od końca XVIII wieku do 1939 w zbiorach Muzeum Okręgowego w Toruniu. Katalog Galerii Malarstwa i Rzeźby Polskiej*, t. 1, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2003, ss. 349

Kolekcja nowoczesnego malarstwa i rzeźby jest kształtowana od początku istnienia muzeum w Toruniu; uzupełniona depozytami i legatami liczy obecnie ponad 1400 obiektów, które dają pełne spektrum kierunków w sztuce polskiej od końca XVIII w. po 1939 r., ze szczególnym uwzględnieniem artystycznego środowiska Wilna. W katalogu opracowanym przez kustosz Działu Sztuki, Annę Kroplewską-Gajewską, znalazła się tylko ta część kolekcji, która na co dzień jest prezentowana w salach na I piętrze Ratusza Staromiejskiego (w przygotowaniu znajduje się II tom wydawnictwa, obejmujący zbiory magazynowe).

Omawiana publikacja składa się zasadniczo z dwóch części: obszernego wstępu zawierającego rys historyczny, charakterystykę Galerii, a także topografię obiektów w ratuszowych wnętrzach, oraz z części katalogowej, prezentującej w układzie alfabetycznym biogramy poszczególnych artystów i informacji o ich pracach. Ogromny walor wydawnictwa stanowi jego elegancka szata graficzna oraz barwne reprodukcje wszystkich omawianych dzieł, które nawet na odległość pozwalają zapoznać się z zawartością muzealnej galerii.

Adam Musiałowski, *Walery C. Amrogowicz (1863–1931). Pasja życia. Kolekcja numizmatyczna*, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2004, ss. 195

140 rocznica urodzin Walerego C. Amrogowicza stała się okazją do przypomnienia sylwetki społecznika i wyjątkowego kolekcjonera, który w testamencie zapisał Towarzystwu Naukowemu w Toruniu ogromny zbiór monet i medali oraz grafiki, wyroby rzemiosła artystycznego, a nawet gliniane tabliczki asyryjskie, pokryte pismem klinowym. Muzeum Okręgowe, będące od dziesięcioleci depozytariuszem kolekcji, przygotowało wystawę czasową prezentującą część legatu – zbiór średniowiecznych i nowożytnych monet. Ekspozycji towarzyszyła publikacja, w której czytelnik znajdzie obszerny wstęp ukazujący życie i pasję Amrogowicza oraz okoliczności przekazania jego kolekcji do Torunia, jak również właściwy katalog monet z notami. Dla ułatwienia orientacji w kolekcji została ona zaprezentowana w dwóch częściach (osobno monety średniowieczne i nowożytne) oraz wzbogacona ilustracjami i kilkoma indeksami.

Katarzyna Kluczwajd, *Krucze piękno. Ceramika europejska ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu*, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2003, ss. 82

Katarzyna Kluczwajd, *Zegary sprzed lat... Zegary mechaniczne ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu*, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2004, ss. 132

Popularyzacji zbiorów, tym razem rzemiosła artystycznego, służyły 2 ekspozycje czasowe przygotowane przez Muzeum Okręgowe: *Krucze piękno* (2003 r.) oraz *Zegary sprzed lat...* (2004 r.). Towarzyszące im katalogi stanowią kolejne przyczynki do kompleksowego opracowania zbiorów Muzeum

oraz współczesnego kolekcjonerstwa. Oba, starannie przygotowane i bogato ilustrowane wydawnictwa długo po zamknięciu wystaw pozwalają szerszemu gronu cieszyć oczy oraz poznawać walory estetyczne i artystyczne zarówno kruchych wyrobów ceramicznych, jak i mechanicznych zegarów.

Toruń Europejski, red. Beata Herdzin, Alina Kardas, Aleksandra Mierzejewska, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2004, ss. 46

Wiele regionów, miast i placówek kulturalnych przygotowało specjalne uroczystości z okazji przystąpienia Polski 1 V 2004 r. do Unii Europejskiej. Muzeum Okręgowe i Archiwum Państwowe w Toruniu dla uświetnienia tego historycznego momentu, ale też dla pokazania wielowiekowej obecności miasta w Europie, zorganizowało wystawę „Toruń Europejski”. Ekspozycji unikatowych dzieł i najcenniejszych dokumentów archiwalnych towarzyszył katalog (w polskiej i angielskiej wersji językowej), w którym znalazły się noty 56 obiektów, wybranych z blisko 200 eksponatów, prezentowanych na wystawie. Część katalogową poprzedziły eseje Witolda Szczuczki o dziejach i zasobach Archiwum Państwowego w Toruniu oraz Krzysztofa Mikulskiego o Toruniu, jego ustroju, kontaktach handlowych i naukowych, wybitnych mieszkańców, skomplikowanych stosunkach religijnych, wreszcie o wyjątkowej przestrzeni miejskiej, pełnej dzieł europejskiej, a nawet światowej klasy.

Szwedzi w Toruniu, red. Bogusław Dybaś, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu, Toruń 2003, ss. 26

W trzechsetną rocznicę oblężenia Torunia przez wojska Karola XII Muzeum Okręgowe pokazało na ekspozycji czasowej różne ślady obecności Szwedów w Toruniu w epoce nowożytnej i wspólnie z Towarzystwem Przyjaciół Muzeum Okręgowego zorganizowało konferencję popularnonaukową, której pokłosie zostało opublikowane w tomiku *Szwedzi w Toruniu*. W wydawnictwie tym znalazły się teksty: prof. Janusza Małka o związkach przedstawicieli dynastii Wazów z Toruniem, prof. Bogusława Dybasia o losach miasta podczas polsko-szwedzkich konfliktów w XVII stuleciu oraz prof. Jacka Staszewskiego, prezentujący w szerszym kontekście przebieg tragicznego oblężenia w 1703 r. Eseje toruńskich profesorów, napisane przy-

stępnym językiem i wzbogacone bogatym materiałem ilustracyjnym, stanowią ciekawą lekturę dla mieszkańców Torunia i miłośników jego przeszłości.

Miasto pod niebem z ciemnego szkła. Toruń w poezji polskiej XX wieku. Antologia, wybrał, opracował i wstępem opatrzył Krzysztof Ćwikliński, Wydawnictwo Graffiti BC, Toruń 2001, ss. 160

W antologii zebrano 117 wierszy 66 autorów tworzących zarówno przed 1939 r., jak i w okresie powojennym, w tym m. in. fragmenty wierszy Stefana Żeromskiego, Józefa Czechowicza, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Tadeusza Śliwiaka, Ryszarda Milczewskiego-Bruno, Wacława Oszajcy, Grzegorza Ciechowskiego, jak i wielu innych, w tym często zapomnianych lub zupełnie nieznanymi autorów. Wybór został poprzedzony wstępem, w którym zarysowane zostały główne motywy przewijające się w poezji polskiej dotyczącej Torunia w wiekach XIX i XX. Warta podkreślenia jest również szata graficzna antologii z niezwykle intrygującymi fotografiami Janusza Bogackiego.

Księgi szosu i wykazy obciążeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435, wyd. Krzysztof Mikulski, Janusz Tandecki, Antoni Czacharowski, *Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia*, cz. 1, wyd. UMK, Toruń 2002, ss. 268

Edycja ta rozpoczęła serię publikacji kilku ważniejszych źródeł dotyczących historii średniowiecznego Torunia. Zostało w niej wydanych łącznie 21 wykazów podatkowych z okresu od 1394 do 1435 r., które są przechowywane w Archiwum Państwowym w Toruniu. Składają się nań „Księga szosu Starego Miasta i przedmieść staromiejskich z 1394 r.”, rejestr zaległych wpłat szosu w Starym Mieście w latach 1396–1398, spis właścicieli domów kupieckich w Starym Mieście Toruniu z obowiązkiem służby wojskowej z około 1401 r., spisy rzemieślników Starego Miasta Torunia zobowiązanych do służby wojskowej, należących do 16 różnych cechów z około 1401 r., wykaz posiadaczy domów w Starym Mieście z obowiązkiem do szarwarków miejskich z 1428 r. i wreszcie zamykający publikację wykaz mieszkańców Starego Miasta zobowiązanych do szarwarków z 1435 r. Edycja wszystkich źródeł została poprzedzona obszernym wstępem, w którym opisane i zanalizowane zostały nie tylko same źródła, ich zawartość treściowa oraz omówienie metody wy-

dawniczej, ale również przedstawiono pokrótce organizację władz i kancelarii Starego Miasta Torunia.

Księgi małoletnich z lat 1376–1429, wyd. Krzysztof Mikulski, Janusz Tandecki, *Źródła do dziejów średniowiecznego Torunia*, cz. 2, wyd. UMK, Toruń 2002, ss. 112

W drugim tomie serii wydawniczej dotyczącej źródeł średniowiecznych Torunia zostały opublikowane dwie księgi powstałe w urzędzie opiekuńczym Rady Starego Miasta Torunia, zwane księgami małoletnich. Był to urząd odpowiedzialny za zarządzanie majątkiem sierot po mieszczańskich staromiej-skich, które nie miały innych bliższych krewnych ani opiekunów do czasu ich pełnoletności. Wpisy w tych księgach dotyczą przede wszystkim pożyczek udzielanych z tych majątków określonym osobom i ich spłat. Znaleźć w tych źródłach można również inwentarze ruchomości i nieruchomości, różnego rodzaju załączniki rachunkowe i inne.

Anna Ziemiańska